CAIETANI LAURENTII MONTII SERMO HABITUS IN LYCEO MAGNO...

Gaetano Lorenzo Monti,
Filippo Schiassi

CAIETANI LAVRENTII MONTII

SERMO

HABITVS IN LYCEO MAGNO BONONIENSI

XVII. KAL. IVL. A. MDCCLVI.

QVVM

SEBASTIANVS CANTERZANVS

PHILOSOPHIAE LAVREA

DONARETVR

BONONIAE

EX OFFICINA SASSIANA

PERMISSV PRAESIDVM

A. MDCCCXXVI.

IOAN. BAPTISTAE MAGISTRINIO

DOCTORI LYCEI MAGNI

PRAESIDI COLLEGII PHILOSOPHORVM

PHILIPPVS SCHIASSIVS S. D.

Vix queo dicere, Magistrini praestantissime, quanta sim voluptate affectus, quum laudationem, quam pro tua erga me benevolentia mihi donum dedisti, a viro clarissimo Ferdinando Landio Marchione in Sebastianum Canterzanum lucubratam legerem. Nimirum quod optaveram, ac fore mihi ipse fueram pollicitus, ut vir summus de summo viro apte

convenienterque scriberet, perfectum est. Neque vero id unus ego sentio; sed idem plane sentit, quem probe nosti, acerrimus rerum aestimator, collega noster, mihique amicissimus, Aloisius Taglhavinius, cui laudationem legendam tradidi, tum quod illi gratum me facturum prospiciebam, tum eo etiam consilio, uti ea de lucubratione quod ille judicium ferret, cognoscerem; ejusmodi vero tulit, quod facile exspectabam: doctam, gravem, scite subtiliterque elaboratam affirmavit, eam omnino, quam nisi mathematicus magnus conficere potuisset. Pro certo autem habeo neminem futurum, quin idem plane judicium ferat. idipsum te jam tulisse non dubito; quod quidem, cum primum coram te alloqui licebit, intelligam perlibenter: tuum porro judicium (quae mea est de ingenio tuo vi, deque tua excellenti doctrina opinio) tanti faciam, ut ab eo appellari non posse putem. Interea de praeclaro hoc munere tuo tibi gratias ago, referre etiam mihi videor posse, de re haud quidem mea, sed aliena, sic

tamen opportuna, ut nihil magis. Mittam enim tibi sermonem, quem de eodem Canterzano jampridem habuit Cajetanus Laurentius Montius, quum is philosophiae laurea Canterzanum honestaret. Quis quantusque fuerit Montius, nihil attinet dicere; cujus admirabilis rerum prope omnium scientia cum ex ipsiusmet operibus qua editis, qua nondum editis, tum ex commentariis elucet, quos vir litteratissimus Franciscus Tognettus omnium primus, deinde Aloisius Rodatus medicus eximius de ejus vita, scriptisque posteritati tradiderunt. Facile mihi persuadeo sermonem huncce abs te probatum iri; quem postquam legeris, cum Landio nomine meo communicabis: quod si feceris (ut autem facias rogo) gratiam et ipsi me retulisse arbitrabor, quod sermunculum illum, quem paucis a Canterzani interitu diebus in Lyceo nostro recitavi, habuisse se peracceptum humanissime declaraverit. Eidem certe cum litteras dabis, de laudatione sua cum eo velim etiam atque etiam meis verbis gratulere. Enimvero

praeclare cum Canterzano actum puto, quippe quem et Montius, et Landius laudandum susceperint; laudari enim a laudatis viris res habita semper est perhonorifica. Vale, Magistrini optime, atque, uti facis, me amare perge.

Domi VII. *K. Oct. A.* MDCCCXXVI.

Archytas Tarentinus vir clarus, et magnus, et in illa veteri Italiae Graecia, quam suis praeceptis Pythagoras imbuerat, sapientiae laude excellens, cum de instituenda ad virtutem hominum vita sermonem aliquando esset ingressus, in amplissimo conventu Graecorum, Italicorumque Procerum, cui et summus Philosophus Plato, et Pontius Herennius clarissimus Samnitium dux praesentes aderant, orationem copiosam habuit, gravem, splendoris, ac dignitatis plenam; quae non modo in eorum animis, qui audiebant, alte, et penitus insedit, sed foras etiam excepta, aliisque et aliis per manus tradita, postremo etiam manavit ad posteros; multisque post saeculis celebrata ubique sapientum sermonibus, clarissimum divini illius ingenii monumentum exstitit, ut cujus naufragio exstincti sepulcrum nusquam esset, memoria tamen vel ex illa una oratione

maneret sempiterna. Deploravit enim calamitatem generis humani, quod mente, et ratione divinitus informatum, ad rerum superarum, ac caelestium contemplationem, et cognitionem factum, eàque praeditum animi vi, quae corpori dominari deberet, et posset, sic tamen in abjectissimum servitium corporis praeceps rueret, ut qui tam praestanti dono sapienter uti nossent, pauci admodum reperirentur; plerique vero voluptatum illecebris capti, atque irretiti, et quasi vinculis quibusdam adstricti, vix aliquid possent, nisi de quaerendis corporis bonis, nisi de insanissimis cupiditatibus explendis cogitare. Neque vero tanti mali aliam esse caussam, quam quod effraenatam illam, insitamque in omnibus voluptatis potiundae appetentiam, quam coercere, ac reprimere par esset, immodicis deliciis alerent, ac roborarent. Non enim aliam capitaliorem pestem, quam voluptatem a natura datam; hanc sapientiae inimicam, hanc corruptricem morum, hanc vitiorum fomitem, hanc labem, perniciemque vir-

tutis: neque omnem tantummodo attenuari ab ea, et exstingui honestatis, ac probitatis sensum; sed obtundi etiam mentis aciem, illudque ipsum rationis lumen, quo ad veritatis cognitionem nitimur, crassis quasi tenebris miseie offundi, atque obscurari. Ex eo sequi nihil esse tam exitiosum quam voluptatem; quae si major forte esset, ac diuturnior, caelestis originis animum in terram prorsus deprimeret; et altius demergeret, ipsumque hominem, Divinae Mentis imaginem, ratione, ac consilio spoliatum brutis animalibus simillimum redderet

Equidem cum mecum reputo tam praeclare de continendis cupiditatibus disseruisse hominem a geometrico pulvere, et radio nuper digressum, Archytam illum et terrae, et maris, et carentis numero arenae dimensorem, etsi negare non possum, cuilibet hominum generi propositam arctiorem illam instituendae vitae rationem, sic mihi tamen persuadeo, sic sentio, eo sermone vel maxime illis commendatam, qui rerum

occultarum investigationi, et cognitioni tradiderunt sese; testatumque voluisse gravem, ac prudentem virum, quod in se ipso fuerat expertus, non posse quemquam in sapientiae studio, sive in liberalibus disciplinis, ac praesertim in geometricis, magnopere proficere, qui ab importunis commotionibus liberum ad eas non attulisset animum, nullisque turbulentioribus desideriis implicatum. An vero existimabimus potuisse illum tantam, et tam late diffusam consequi scientiam rerum obscurissimarum, tam multa de lucis, de figuris, de numeris, de proportionibus, tam varia, tam multiplicia, tam recondita animo, et mente agitare, ignotissimas cubi proprietates omnium principem evolvere, et aperire; tot machinas, tam artificiosas, ad cognitionem pulcherrimas, ad humanae vitae commoda utilissimas excogitare, et construere, caelestia spatia peragrare, solis, et lunae, et aliorum siderum cursus, tempora, intervalla, et magnitudines dimetiri; nisi amputatis undique, et circumscriptis cupiditatibus, repulsis-

que perniciosis naturae blandimentis suarum ipse praeceptionum severitatem singulari vitae continentia expressisset? Non equidem arbitror fieri potuisse; ipsae enim mathematicae disciplinae quanto subtilitate antecellunt aliis, tanto etiam expeditiores, promptioresque requirunt animos, et ab terrenis hujusmodi vinculis, ac compedibus solutiores. Itaque illi ipsi Philosophi, qui omnem sapientiae summam in voluptatis conquirendae cura posuerunt, quique res natura tam dissidentes nescio tamen qua ratione conciliare, et componere ingressi sunt, omnes plane sese a Mathematicorum praeceptis, atque institutis longissime removerunt. Quid enim de Aristippo suspicemur, cum is, qui in voluptatis patrocinio moderatior fuit Epicurus, tam rudem se in his studiis praebuerit, ut solem ipsum tantulum esse judicaverit, quantus oculis cernitur, neque ante in suam disciplinam Polyaenum receperit, quam geometrica instituta, quibus imbutus fuerat, repudiare, ac dediscere coegisset; propemodum ac si volupta-

ria illa philosophia, quam profitebatur, mathematicis disciplinis perpetuum, ac inexpiabile bellum haberet indictum. Atque haec mihi videtur esse caussa praecipua, cur in his studiis, quae et summo nunc in honore sunt, et ipsa rerum dignitate, ac pulcritudine se tuentur, non tamen admodum multi sint qui excellant; nimirum quod sine magna animi contentione, sine plurimo labore, sine multa etiam abstinentia ab iis rebus, quibus pars magna hominum trahi solet, ad aliquam in iis laudem adspirare nemini conceditur. An forte existimamus, si illud fieri posset, si rerum natura pateretur, ut idem homo in perpetua remissione animi viveret, nullum convivium respueret, non comessationes ullas, non cantus, non ludos in multam noctem productos, omnibus omnino frueretur vitae amoenitatibus, et nihilominus admirabiles progressus in geometricis, in analyticis, in astronomicis faceret, non excellentium Mathematicorum incredibilem ubique copiam futuram?

Sed quid ego aut rationes amplius conquiram, aut sapientum auctoritatem ab ultima vetustate repetam? Adspicite hunc juvenem, qui coram adest, quemque praeclara indoles, liberalissimis exculta studiis, vobis commendat; is documentum esse potest, quantum ad egregiam in mathematicis laudem assequendam valeat temperata quaedam, et aequabilis, et frugalitatis legibus adstricta vitae institutio. Videte ut in eo nihil elucet nisi modestum, nisi compositum, nisi ad singularis cujusdam ingenuitatis, ac docilitatis speciem effictum! Sed fuerunt haec dona naturae: fuit illud certe virtutis, haec et alia multa naturae dona, ingenii acumen, mentis celeritatem, memoriae firmitudinem non luxu, aut otio corrumpere, sed industria, atque exercitatione ad laboriosum illum, et arduum, quem sibi proposuerat, vitae cursum mature accendere, et commovere. In ephebis adhuc cum esset, philosophica instituta uberrimo ex fonte hausit, ac limpidissimo, eum praeceptorem nactus, (1) qui

(1) Hercules Cassanus.

et ingenii magnitudine, et judicii soliditate ad rerum quarumque maximarum scientiam, ac professionem natum se ostenderet. Toto illo tempore nihil fuit, quod ab intentissimo eum studio avocaret, nulla relaxatio, quamlibet illi aetati concessa, diutius quam par erat, habuit impeditum. Post ad Geometriam, et Mathematicas disciplinas animum convertit; neque dubitavit quem sibi auctorem, ac ducem potissimum deligeret; nempe ex ea domo, quae cum omni elegantiori doctrinae cultu, tum vero istarum artium laude semper floruit. (1) Astronomo, et Geometrae clarissimo erudiendum se tradidit; ab eo postea non discessit; in geometricis, et analyticis sic profecit, omnem caelestium ordinem, ac rationem sic tenuit, ut ejus judicio vehementer probatus esset, qui de his rebus posset optime, ac verissime judicare placuit viro sapientissimo, multum cum eo versatus est in operosissimis supputationibus, multas cum eo noctes in observatione siderum transegit, mul-

(1) Eustachius Zanottus.

torum fuit cum eo laborum, multarum quoque vigiliarum, ac lucubrationum socius. In quibus omnibus etsi non popularem laudem, aut plausum, sed verum, ac solidum decus quaesivit, magisque ut esset doctus, quam ut existimaretur, laboravit, tamen nos aequum est, accessito etiam extrinsecus titulorum splendore, debita referre virtuti praemia.

SVRGE IGITVR .

Et accipe decreta haec tibi judicio sapientissimorum Patrum ornamenta . . . coronam capiti . . . annulum digito . . honoris, ac dignitatis insignia, quae in isto aetatis flore te adeptum reputans, facile intelliges, quae sit nostra exspectatio illius temporis, cum tam praeclara naturae bona, quae adhuc in te viridia sunt, peracto annorum cursu, suam denique habuerint maturitatem . . . Libros tibi trado, modo apertos, modo clausos, qui illud moneant, doctrinae, ac sapientiae thesauros non tibi tantum recondites esse oportere, sed liberaliter proferendos, et cum aliis communicandos . . . Hic amplexus et nostri erga te amoris

significationem praebeat, et illius concordiae, ac consensionis, qua universos cultores bonarum artium, et maxime eorumdem studiorum, decet esse conjunctissimos. Meminisse te volumus, quod ille idem Archytas dicebat: si datum alicui foret in caelum ascendere, astrorum omnium pulcritudinem contemplari, circuitus mirabiles, reditus, conversiones clare perspicere, leges omnes, et caussas rerum tam sublimium, et abditarum penitus exploratas habere, omni tamen cariturum jucunditatis fructu, nisi aliquis exsisteret, quo cum eadem sibi communia facere posset.

Quae omnia in Dei Omnipotentis, ejusque sanctissimae Genitricis honorem, et laudem, in tui quoque augmentum famae, et istorum Collegiorum perenne decus, et ornamentum, fauste ut eveniant opto, et prospere eventura confido.